

Ferenczes István: Magyar Napló, Budapest, 2002;
Székely apokalipszis; Magyar Napló, Budapest, 2013.
Ordasok tépte tájon

Ferenczes István *Székely apokalipszis* és *Ordasok tépte tájon* című könyvei nehéz sorsú emberekről szólnak. Nehéz sorsú emberekről, akiknek háborúk, nemzetek közti ellenségeskedés, embertelenség, igazságtalan törvények és gonosz politikai ambíciók változtatták meg, döntötték romba egyik pillanatról a másikra életüket. Akik magyarul lakta földeken éltek mindennapjaikat, mégsem tarthatták meg magyar kultúrájukat, nem beszélhettek magyarul, és nem rendelkeztek önállóan közösségükről. Olyan tanítókat, családanyákat, testvéreket ismerünk meg, akiknek egész életükben harcolniuk kellett azért, ami alapvető emberi igény: anyanyelvük használatáért, állásukért, szellemi függetlenségükért, szabadságukért, családjukért.

A szövegek az irodalom és újságírás határán mozognak. A hivatalos műfaj-meghatározás a riportnovella, mégis inkább mélyinterjú-szituációk jelennek meg. Ezzel együtt a nyelvi megformáltság kifogásolhatatlan és élvezhető. A gördülékeny, stílusosan is remek fogalmazásnak köszönhetően azt érezzük, hogy a beszélgetés tanúi, részvevői vagyunk mi is, a szövegeknekünk mesélnek, hozzánk szólnak. Bár a két kötet közt jelentős átfedés és megegyező történetek is vannak, a *Székely apokalipszis* néhány története különbözik abban, hogy megteremti az elbeszélői szituációt: egyes szám harmadik személyben egészíti ki, foglalja keretbe a szövegeket. A könyvek szociográfiként, történelmi elbeszélésként is megállják a helyüket, az *Ordasok tépte tájon Istók János Morzsa-revolúciója* és *Jánó Ilona pokolra száll* című darabjai pedig igazi nyelvészeti különlegességekkel okoznak külön örömet olvasóinknak: „Akkor az angyal megint elétűnt s aszonta, na, az imáccságod meg lett hallgatva, Cseuseszku leesett! Én akkor megin elkésztem imájdokozni s énekelni. Az egyik éneket most es fúhatom. Ezek az énekek mind tölem vannak kötve, melyiket most mondok, az magyarul van, csak a dallamát válaszstottam románból. Így tejesíttyé bé az Isten az akarattyát. Na, fúvom es!” (Az elbeszélések nem magányos tapasztalatokat visznek színre, sokkal inkább korrajzként funkcionálnak, sőt, párbeszédbe

is lépnek egymással. Jó példa erre Iamandi Ádám és Bíró Albin személyes története: „Azért kerestem meg, István, mert olvastam az Igaz Szóban *Iamandi Ádám boldog életét*. És én érintett vagyok. Mint a magyar hadsereg tartalékos zászlósa, tanúja voltam az általa elmondott történetnek, csakhogy az emlékezet véges, s ő sem emlékszik pontosan az akkori eseményekre. Lehet, hogy én sem. Így, ahogy ő elmesélte magának, én bűnösnek kellene érezzem magamat, vagy legalábbis opportunistának, aki nemzetisége megtagadására biztatta. Szó sem volt erről. Az egész történetnek sokkal komplikáltabb a lényege.”

A könyvek alapját a valóság sötét, erőszakos és érzelmentes oldala adja. A szétszakított családok és a testi-lelki fenyegetettség. Mindezzel szemben viszont ott áll az emberi kitartás és az erdélyi magyarokra oly jellemző erő. A megszólalók legfőbb hasonlóságai éppen abban rejlenek, hogy minden nehézség ellenére egész életükben harcoltak, küzdöttek a jogaikért, dacolva azzal a fenyegető ténnyel, hogy bármelyik pillanatban életükre törhettek ellenállásuk miatt. Emberi nagyságuk abban (is) mérhető, hogy mindennek ellenére sosem adták fel, és éppen ahhoz maradtak hűek, ami miatt ellenségnek voltak kikiáltva. Életük során egyszer sem tagadták meg hazájukat, anyanyelvüket, kultúrájukat, vallásukat.

A rengeteg tragédia ellenére a könyv bravúrja az, hogy végkicsengése mégsem teljesen negatív. Nem is lehet az, hiszen a szereplők nem kudarcként fogják fel életüket. Emlékezésüket és életfilozófiájukat hit és reménykedés járja át. Hiszik, hogy nem hiába hozták meg döntéseiket, álltak ellen hosszú évtizedeken keresztül, és nem haszontalanul folytatták útjukat minden nehézség ellenére. És remélik, hogy a jövő egy szebb, boldogabb, szabadabb életet hoz családtagjaiknak, utódaiknak, honfitársaiknak. Az ő életük minden egyes könnycseppje, vércseppje, jajszava és kiáltása azért volt, hogy ez megvalósuljon. Hogy azokban a falvakban, városokban, ahol valaha magyarok éltek, a jövőben is magyarok éljenek. Az egyik tanító például a következőképpen vélekedik szülőföldjéről: „Nekem ez a hely mindenem, ez a szülőföld, írhatod nagybetűvel is, én nem szégyellem bevallani ezt a szerelmet, én nem tudnék máshol élni.

Nekünk itt kell élni, itt kell maradni, még ha százszor ki is akarnak nyírni.”

Ferenczes István könyvei azért meghökkentőek, mert igaz történeteken alapulnak. Minden egyes szavuk a valóságból, megtörtént eseményekből táplálkozik. Az olvasó küzd a fikció csábító kísértésével, de újra és újra szembesülnie kell azzal, hogy a XX. század kegyetlen valóságát tartja a kezében. Az élet írja a legkegyetlenebb, de a legsodálatosabb forgatókönyveket is. Ez utóbbi bizonyítéka, hogy még ilyen kö-

rülmények között, ennyi veszteséget elszenvedve is megmaradhatunk embernek, bízhatunk és reménykedhetünk egy jobb jövőben. Így tett Kovács Anna, Iamandi Ádám, Bíró Albin, Árva Kató Margit, Jánó Ilona is, de ennek az életfelfogásnak köszönhetően maradt meg a magyar nyelvű oktatás, a mise vagy a kulturális program a romániai magyarok településeken a XX. században. És ennek a mentalitásnak köszönhetően van ma is magyar szó minden határon túli magyar vidéken.

Barna Péter

Türjei Zoltán: Magyar Napló Kiadó,
Térkép helyett 2014.

Az 1976-os születésű költő, Türjei Zoltán (ezen) második verseskötete és az első (*Az Óceán kifeszített tükrében*) úgyszólván – egész egyszerűen nem tudok előhúzni jobb, érvényesebb közhelyet – „ég és föld”. S itt nem feltétlenül a két kötetet elválasztó hat esztendőre gondolok. Meggyőződésem, hogy valójában ezzel a második verseskötetével kezdődik Türjei költői pályája. Bár mintha a szerző nem szeretné ezt előre tudni (ezt az igényét egy igen szellemes haikujában ekképp fogalmazta meg): „Azt jósold kérlek, / hogy jövőm sosem fogom / előre látni” (*Delphoi varázslat*). Hagyjuk hát meg a költőnek, hadd legyen meg az ő akarata, és ne kíváncsiskodjunk jövőjét illetően. Nem jó *dolog* hamar megöregedni, tudja ezt Türjei is. És tud még (sok) egyebet is. Például ezt: „Hallomásból tudom csak, hogy a / hallomásból tudott dolgok / megbízhatatlanok” (*Szóbeszéd*). Tegyük hozzá, tanult filozófus (is), akit a – művészi jellegű – kötéltánc(ok)ban sem lehet holmi bizonyosságokkal megingatni. Mintha egyfajta (a látogat ellenére komoly) alternatívát kínálna fel, ebben a játékos-mély versszakaszában: „... rágyújtok egy pipára... // hogy mindenre füst boruljon” (*Rágyújtók*). A szerző mestere a paradoxonoknak. Mintha hangsebességgel zúgnának el felettünk (bennünk) a verssorok, és csak pár másodpercre rá *kapcsolunk*, csodálkozunk rá, hogy (bár „nem hallottuk meg”) míg tovaszállt a vers, a „hangrobbanás” révén, a látzólagos egyértelműség több értelemre válik szét

bennünk, és hogy a csalóka-humoros sor milyen mélysége(ke)t hordoz. Agyafűrt, ám mégis elbűvölő komponálási módszer az övé. Schumann megjegyzése jut hirtelen eszembe, ahogy Chopin műveit jellemezte találóan: „Rózsákba rejtett ágyúk.” Nos, Türjei verseire *fordítva* ez így hangozna: „Banalításokba rejtett mélység”. „Ez az üzenet / a benne lévő szavak / súlyától fontos” (*Levél Newtonnak*). A *felismerés* itt is kitör belőlünk, és nem állhatjuk meg, hogy legalább egy mosoly fel ne íveljen arcunkon. Valóságos *szatori* ez! De azért ível itt más is: „a gerincemen kérdések ívelnek a csúcs felé / a völgyekben higgadt kijelentések”; „elvéve egy-egy lemaradt / vessző / pont / erre gondoltam” (*Poétikus arc III.*). És itt jegyzem meg, e vers kapcsán, hogy nem feltétlenül „elvéve” fordulnak elő az efajta „elmaradások”, hanem a kötetnek majdhogynem a felére érvényes a központozás elhagyása. Többnyire azonban a sorok egymásba-átjárhatósága, többdimenziójúsága miatt eme hiányosság éppen hogy evidenciaként hat ránk, és inkább kell gondolnunk a tudatos (meg)szerkesztés produktumára, mint pusztán nyelvi hányavetiségre. Mint például egy másik versében is: „a konyhában leejtem tegnapi álmom / felmosás után még ragad / rám valami belőle” (*Egyre kevesebb*). És, hogy az alkotás, az írás mennyire nem problémamentes, sőt, mi több, *veszélyes* aktus, arra a költő így figyelmeztet(i magát): „Mindig csak megkezdett szavakat fess a falra!”; „Siess! // Már hallom a kutyákat!” (*Poétikus arc I.*); vagy így:

